

Příklad dobré praxe – kulatý stůl k problematice sociálního začleňování

MARTINA CHMELOVÁ

Ve čtvrtek 8. 3. 2018 se v budově radnice městské části Prahy 3 uskutečnilo setkání u kulatého stolu, kterého se zúčastnili zástupci škol a školských zařízení z Prahy 3, z Prahy 5 a Kopřivnice, radní MČ Prahy 3 a 5, zástupci neziskových organizací, Agentury pro sociální začleňování a České školní inspekce.

Co říci úvodem

Úvodem je třeba říci, že městská část Praha 3 má zhruba 72 000 obyvatel, zřizuje 13 mateřských škol a 12 základních škol, z nichž je polovina sdružena s mateřskými. Jednou ze základních škol je i ZŠ Cimburkova. Tato škola je v celopražském kontextu hodnocena jako výrazně segregovaná, což odpovídá i závěrům vládní Agentury pro sociální začleňování. Je umístěna na dolním Žižkově a do letošního školního roku byly děti navštěvující školu převážně romské (dětí z ubytoven a potomci romských starousedlíků), zbytek až na drobné výjimky děti z nízkopříjmových rodin. Procentuálně takové děti tvořily více než 75 % všech žáků ve škole.¹

Cílem aktivity kulatého stolu bylo otevřít problematiku sociálního začleňování v rámci městské části Prahy 3, seznámit se s ní, představit možné nástroje podpory, předat příklady dobré praxe, započít diskusi k hledání možností práce se školou a okolní i rodičovskou veřejností a vytvořit pracovní skupinu k dané problematice v lokalitě Prahy 3.

V rámci kulatého stolu, který moderoval Bob Kartous z organizace EDUin, zazněly základní informace k definici a tématu sociálního začleňování a problematice segregovaných škol, které přednesli Martin Dobeš z Agentury pro sociální začleňování a Tomáš Klumpar z Beztíže, dále zazněly zkušenosti z praxe učitele Pavla Bilyho ze ZŠ Cimburkova, příklady dobré praxe ředitelky Radmily Jedličkové ze ZŠ Grafická na Praze 5 a ředitelky Vlasty Gerykové ze ZŠ Floriána Bayera z Kopřivnice, stejně jako další příspěvky. Následovala moderovaná diskuse zúčastněných k problematice, kde kromě jiného zaznělo i velmi živé a emotivní vystoupení romského aktivisty Pavla Tišera, který dnes studuje sociální práci na Univerzitě Karlově. Veškeré osazenstvo kulatého stolu, čítající přibližně 24 osob, bylo velmi vyvážené z hlediska různých odborností a korektní v diskusi o této citlivé problematice.

Na téma sociálního vyloučení začaly kromě jiných upozorňovat některé neziskové organizace, které v terénu pracují v nízkoprahových klubech s dětmi a mládeží ohroženými rizikovými jevy.

To, co se v konkrétní praxi Prahy 3 ukázalo a ukazuje, je, že děti poměrně hodně absentují ve školní výuce, náročnost výuky je nastavena na nižší úroveň než v okolních školách. Děti se pohybují pouze v rámci své sociální skupiny, v rámci jednoho sociálního prostředí, což pro ně a jejich rodiče představuje bezpečí. Je fakt, že žáci ZŠ Cimburkova se setkávají s dětmi z ostatních škol sporadicky, maximálně na některé výjimečné sportovní mimoškolní aktivitě, neumějí vzájemně komunikovat a vytvářet neformální vazby. MČ Praha 3 nemá také k dispozici žádná data, jak tyto děti prospívají na dalším stupni škol, kolika procentům se daří vzdělání ukončit, studovat dále nebo se následně zařadit v kvalifikované pozici na trh práce.

Mnohé neziskové organizace upozorňují na rozvírající se nůžky v rozdílech týkajících se získaných dovedností, znalostí, návyků, komunikace či mechanismů odpovědnosti za svěřené úkoly, které se předávají již na úrovni základního školství. Pokud jsou definována pravidla pro určitou úzce vymezenou sociální skupinu, je pro členy této skupiny následně náročné obstát v jiných typech a stupních škol, kde je latka obtížnosti a očekávaných získaných znalostí vyšší. Jednoduše řešeno – děti neobstojí v konkurenci.

ZŠ Cimburkova vytváří bezesporu velmi přátelské a bezpečné prostředí pro své žáky. V rámci školy fungují i dvě dětské skupiny pro děti od dvou do pěti let s názvem **Žižkovská školička I a II**, vzdělávání v multikulturním prostředí uplatňuje diferencovaný přístup ke vzdělávacím potřebám žáků. Děti se specifickými výukovými potřebami jsou v péči speciálních pedagogů školy, výuka probíhá v malých třídních

¹ V současné době je škola zařazena mezi segregované, pokud počet výše jmenovaných dětí přesáhne 50 %.

kolektivech a přímo do ní je zařazena práce s počítačovými programy. V rámci školy se organizuje i celá řada mimoškolních aktivit zaměřených na taneční, folklorní a jiné činnosti.

Přesto se musíme ptát, proč se tedy nedaří školu otevírat i okolní spádové populaci, která raději vyhledává jiné základní školy. Proč jsou děti ze ZŠ Cimburkova v izolaci? Proč někteří učitelé, nebo dokonce ředitelé jiných škol v lokalitě doporučují rodičům romských žáků, dětem některých skupin cizinců nebo dětem z ubytoven právě a pouze tuto školu? Tyto a jiné otázky padaly v kontextu předávaných informací a diskuse. Nutno říci, že na mnohé odpovědi nezazněla, ale na některé ano. A informace byly inspirativní.

Inspirace

Kromě základních informací a definic rizik možného vývoje segregovaných lokalit a jejich dopadu na sociální systém, tedy vytváření závislých a nesoběstačných jedinců v naší společnosti, byla inspirativní bezesporu obě vystoupení ředitelů pražské i kopřivnické základní školy. Každá k desegregaci a budování komunit škol přistupovala trochu jiným způsobem.

Pražská paní ředitelka Jedličková vsadila na vybudování komunitní školy s podporou zřizovatele. Dnes je škola v Grafické výlučná svým specifickým a odborným přístupem k dětem jiných etnik, cizincům i k dětem s postižením a je vyhledávána rodiči v rámci celé Prahy. Její transformace není u konce, ale nastoupila zdravým a správným směrem. Cíl desegregace školy nasměrovala ředitelka k budování **komunitní výlučnosti** přitažlivé především většinové populaci, a to např. **dobrým vybavením školy, výbornými učiteli, atmosférou, rozsahem a náročností výuky a přátelským a hluboce sociálním prostředím**, kde děti a učitelé zcela přirozeně a s respektem k potřebám druhých každý den a v každý okamžik pracují s odlišností a specifickými potřebami ostatních. Důležitým krokem bylo položení většího důrazu na výkon, tedy na studijní výsledky. Zároveň se podařilo úspěšně řešit problém šikany na škole, a to především její prevencí.

Paní ředitelka Geryková z Kopřivnice si svou hlubokou znalostí specifik především romské populace zjedнала u rodičů naprostý **respekt k důležitosti a potřebnosti vzdělání**. Komunita jí a její nápady přijímá zcela přirozeně, takže např. školní schůzky probíhají formou komunitních setkání s kávou a programem, kde kromě jiného přichází rodiče získávat informace o svých dětech. Mnohé akce a aktivity přitahují rodiče všech žáků, děti se angažují sportovně i kulturně a pro rodiče je ctí je navštěvovat. Pokud dítě poleví ve školní výuce nebo absentuje, okamžitě to rodič ví, **komunitní síť školy tento jev jasně zachytí a škola s ním průběžně aktivně pracuje**. Nemůže se tedy stát, že dítě chybí delší dobu, rodiče zpětně omlouvají zameškané hodiny atd. **Specifičnost**

školy přitahuje i většinovou populaci, která se cítí bezpečně a zároveň vidí výsledky a nároky školy.

Politici odpovědní za školství

Aby obě paní ředitelky mohly pracovat, rozvíjet a realizovat své myšlenky a nápady, potřebují podporu, důvěru a pomoc svého zřizovatele. **Příslušný odpovědný radní pro školství tedy musí vědět, co, proč a jakým způsobem je nutné v této oblasti realizovat.** Ne všechny kroky mají výsledek okamžitě, ale projevují se až v určitém časovém horizontu. Jen s touto podporou je možné realizovat důležité a strategické změny, které zřizovatele stojí i jisté finanční prostředky. Přestože školy mají samostatnou působnost a právní odpovědnost, je na příslušném politickém vedení obce, zda zvolený směr podporuje, rozumí mu a vytváří mu podmínky pro realizaci, a to i v rámci ostatních zřizovaných škol včetně úzké a intenzivní spolupráce se sociálním odborem.

Odvaha ke změně

Odvahu ke změně vyjádřil příslušný radní pro školskou oblast MČ Praha 5 Vít Šolle, který má bohaté předchozí zkušenosti s vedením základní školy. Jasně řekl, že bez odvahy paní ředitelky a důvěry a podpory MČ by přerod ZŠ Grafické nikdy nenastal. Odvaha se však musí primárně zrodit a realizovat v hlavě zřizovatele, tedy voleného politika. Ten musí být natolik odborně erudovaný a rozumět problematice vzdělávání na úrovni obecní politiky, aby uměl dát podporu vedení školy k realizaci změn, obhájit realizační kroky ve vedení obce, v rámci pedagogické veřejnosti své obce i před rodiči.

Postupné kroky

Příklady obou škol jednoznačně ukazují, že je možné nastolit cestu postupného a pozvolného budování komunitního zařízení. Jedná se o dlouhodobý fázovaný proces, který zahrnuje transformaci samotné školy, budování pedagogického sboru, posilování materiálního vybavení školy, ale také práci s rodičovskou a dětskou veřejností celé obce, zdravou medializací atd. Oba příklady ukázaly, že zařazení desegregované školy do sítě škol obce musí být promyšlený a strategický krok zřizovatele, který vyžaduje postupnou práci a podporu s vedením a učiteli ostatních škol. Primárně však oba poskytly důkaz, že změny **je možné realizovat**.

Co tedy dále?

Přestože se současné politické vedení MČ Praha 3 zatím neodhodlalo ke zřízení pracovní skupiny zabývající se desegregací ZŠ Cimburkova, kulatý stůl přinesl řadu aktivit, které by se bez této akce nerealizovaly. Radnice poskytla větší podporu medializaci aktivit školy jak ve vlastních *Radničních novinách*, tak na webu MČ, neboť škola realizuje spoustu

zajímavých aktivit, o kterých však neumí komunikovat s veřejností. Neziskový sektor, který je nedílnou součástí práce s příslušnou cílovou skupinou, nabídl sportovní a vzdělávací aktivity, které mohou přispět k setkávání žáků ZŠ Cimburkova a dětí z jiných škol. Dále se počátkem června ve spolupráci s firmou IBM konala zcela unikátní akce, která umožnila žákům této školy i žákům jiných škol seznámit se s využitím legorobotiky. Děti měly možnost formou hry nahlédnout do možností programování malých jednotek a vidět výsledky programování v praxi. Škola se zároveň v odpoledních hodinách otevřela veřejnosti.

Společná diskuze i příklad dobré praxe jednoznačně ukazují, že je potřebné mít na místě radního pro školství erudovaného a vzdělaného odborníka nebo alespoň politika s otevřenou hlavou a srdcem, který se obklopí skutečnými specialisty pomáhajícími s realizací postupných strategických

a odborných kroků zřizovatele. Změna musí přijít z popudu zřizovatele, který musí vytyčit směr strategie a kroky její realizace. Budme proto pozorní při podzimních komunálních volbách, ovlivňujeme svou obec na další čtyři roky. Změnu nastartovat možné je a následně z ní může mít prospěch celá rodičovská a dětská komunita Prahy 3. Respektu a práci s odlišností se prostě nevyhneme.

Mgr. Martina Chmelová,
certifikovaná koučka a lektorka
rozvojových programů určených
pro řídící pracovníky školských zařízení
a učitele